

Monitieteisen lastensuojelututkimuksen kansallisen asiantuntijaryhmä - Toimintakertomus 2019

Ajassa liikkuu kiihtyvällä tahdilla monenlaista lastensuojeluilmiöihin liittyvää tutkimusta ja aktiviteettia, josta kaikista ei välttämättä puhuta lastensuojelututkimuksena. On kuitenkin hienoa huomata, miten moni **Monitieteisen lastensuojelututkimuksen kansallisen ryhmän jäsen on tutkijaryhmineen menestynyt tutkimusrahoituksen hakukilpailuissa.**

Rahoitusta myönnetty ja tutkimusta käynnissä

Suomen Akatemia valitsi vuonna 2019 neljä osaamiskeskittymää rahoitettaviksi uudessa lippulaivaohjelmassa. Yksi niistä on eriarvoistumisen, interventioiden ja hyvinvointiyhteiskunnan tutkimuksen lippulaiva (INVEST-tutkimushanke), jota Turun yliopisto toteuttaa Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa. Prof. **André Sourander** johtaa tässä osahanketta sekä jatkaa lisäksi akatemiaturkimusta, jossa kehitetään lasten käytösongelmien varhaistunnistusta ja Voimaperheet-ohjelman käyttöönottoa APEX-hankkeessa.

Myös prof. **Anna Rönkä** sai Suomen akatemian myöntämän rahoituksen 4-vuotiselle monitieteiselle tutkimushankkeelle Learning to coparent: A longitudinal, cross-national study on construction of coparenting in transition to parenthood (CopaGloba) 1.9.2019 – 31.8.2023. Professori **Eija Paavilainen** johtaa joulukuussa 2019 alkanutta EU-hanketta, jossa on mukana kuusi eurooppalaista maata kumppanina. Siinä kehitellään laajaan ja monitieteiseen tutkimustietoon pohjautuvaa koulutusohjelmaa ja riskinarviointisovellusta lasten kaltoinkohtelun ehkäisemiseen. Suomen akatemian myöntämän rahoituksen piirissä on edelleen prof. Prof. **Tuija Turunen** sai Suomen akatemialta rahoitusta hankkeeseen Socially Innovative Interventions to Foster and to Advance Young Children's Inclusion and Agency in Society through Voice and Story.

Tarja Pösön johtama monitieteinen ja kansainvälinen tutkimushanke Consent and objection in child welfare decision-making: a socio-legal analysis jatkaa. Samoin prof. **Vuokko Niiranen** jatkaa edelleen Suomen Akatemian rahoittaman Strategisen Tutkimuksen Neuvoston COPE-hankkeessa, joka päättyi vuoden 2019 lopussa. Lisäksi hän aloitti vuoden 2020 alussa Kunnallissalan Kehittämissäätiön rahoittaman Tiedon käyttö kuntien päätöksenteossa ja päätösten toimeenpanossa - tutkimushankkeen. Prof. **Markku Jahnuksen** johtama Suomen akatemian rahoittama Työllistyminen, koulutus ja erityisyys (TYKE) -tutkimus loppui 2019. Se kohdentui tarkastelemaan sekä maahanmuuttajataustaisten että oppimisvaikeuksisten nuorten kouluttautumista ja työllistymistä. Icehearts –toimintaan kytkeytynyt monitieteinen tutkimusryhmä jatkaa erilaisin pienin rahoituksin.

Eeva Timonen-Kallio väitteli loppuvuodesta lastensuojelun laitoshuollon käytännöistä: Professional residential child care practice. Empirical investigations and theoretical conceptualization as social pedagogy informed expertise. Sen lisäksi hän on osallistunut kuudessa Euroopan maassa toteutettuun vertailevaan tutkimushankkeeseen, jossa tarkastellaan lastensuojelun sijaishuollon laitostyöntekijöiden ja mielenterveystyöntekijöiden moniammatillista yhteistyötä.

Elina Pekkarinen valittiin Suomen lapsiasiavaltuutetuksi. **Terhi Laine** käynnisti VAMOS Akatemian tutkijaverkoston, jossa keräään kaiken aikaa vaikuttavuusaineistoa tutkimusta ja kehittämistä varten.

Prof. **Heikki Hiilamo** on ehtinyt liikkua monessa hankkeessa, muiden muassa STN-ohjelma *Muuttuvat hallinnan tavat ja aktiivinen kansalaisuus* (CITIZEN) 2017 – 2021 valaisee tietotarpeita ja haasteita, joita globaalit muutokset aiheuttavat suomalaisen poliittisen järjestelmän toimivuuteen ja vakauteen. Kansalaisuuden kuilut ja kuplat (BIBU) –hankkeessa hän on konsortion varajohtaja HY. Hän on myös mukana toisen STN-ohjelman, *Sopeutuminen kestävän kasvun edellytyksenä*, hankkeessa MFG 4.0 (2018 – 2023). Vuoden 2019 aikana hänet valittiin THL:n tutkimusprofessoriksi.

Koulukotitutkimusta tehdään muun muassa erityispedagogiikassa, jossa Heli Talaslammen (2019) väitöskirjan ensimmäinen artikkeli käsittelee koulukodissa sijoitettuihin olleiden jatkokouluttautumista. Koulukotitutkimuksessa kehitetään uusia, nykyisiä paremmin toimivia interventiomalleja, esimerkiksi tutkimalla kokemuksia Rikos ja Rangaistus -teatterityöpajaprojektista, joka toteutetaan Kansallisteatterin kanssa yhteistyössä.

Hallinnossa tapahtuu

Toimintaympäristömuutokset olivat vuoden 2019 aikana vilkkaita. Sote kaatui, hallitus erosi, uusi hallitusohjelma saatiin kesällä. Uusi Sanna Marinin hallitus käynnisti kolme isoa kansallista hanketta: sosiaaliturvan uudistamista koskevan sekä hankkeet koskien Lapsistrategiaa ja Mielenterveysstrategiaa. Valtionavustushankkeita valmisteltiin loppuvuodesta, ja valmistelu tapahtui edelleen erillisenä ja ilman vahvaa kiinnittymistä tutkimukseen. Hankkeiden fokuksessa olivat Tulevaisuuden sote, mielenterveys, lastensuojelu, työkyvyn tuki.

LAPE-ohjelman 2016 – 2019 hankerahoitus loppui vuoden lopussa, mutta uudistamistyö jatkuu. Vuoden 2019 aikana **saatiin THL:ssa edistettyä ja toteutettua LAPEn aikana käynnistettyä tutkimusta**. [Systeemisen lastensuojelun hankkeen sivuilta](#) löytyvät hankkeen tutkimukset ja muut julkaisut. [Kysy ja kuuntele – sijoitettujen lasten hyvinvointi ja systemaattinen kuuleminen –hankkeen](#) tuotokset löytyvät sen sivuilta ja [lastensuojelun 24/7 toimintayksikkökyselyä](#) voi seurata sen sivuilta. Lastensuojelun yksikköjen kehityskulun analyysin osalta toimitaan yhteistyössä pohjoismaiden tutkijoiden kanssa.

Vuoden 2019 kevätkaudella STM:n asettama Juho Saaren Jälkihuolto työryhmä pyysi tutkimuskatsauksen aiheesta, ja sen THL teki pikaisella aikataululla. Monitieteisen lastensuojelututkimuksen kansallisen ryhmän jäsenet auttoivat asiantuntemuksellaan katsauksen pikaista valmistumista. Verkosto osoitti siinä voimansa.

Kohorttitutkimusten ympärillä jatkui monitieteinen ja aktiivinen yhteistyö yliopistojen kanssa. Artikkeleja on julkaistu korkeatasoisissa joulaleissa. THL:n HuosTa –hankkeen (Lasten kodin ulkopuolelle sijoittamisen syyt, taustat, palvelut ja kustannukset 2014 - 2015) tutkimusaineisto on koko toimintakauden ollut aktiivisessa käytössä, ja vielä vuonna 2019 siitä valmistui viimeinen ja viides gradu. Sellaisia lastensuojelun väitöskirjoja, joissa THL on ollut mukana ohjaajana tai yhteistyöroolissa, oli tarkastukseen menossa.

Syksyllä ITLA tilasi THL:lta työn, jossa kartoitetaan vaativa- ja erityisen vaativahoitoisten teini-iässä sijoitettujen lasten vaikuttavat työmenetelmät Suomessa ja kansainvälisesti (VAATI-projekti). Se käynnistettiin varsin monitieteisesti THL:n sisällä ja toteutetaan monialaisessa yhteistyössä käytännön toimijoiden kanssa. Korona pandemia siirsi työn valmistumisen keväästä syksyyn.

Nuorten elinolot –vuosikirjan toimittaminen Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen, Nuorisotutkimusverkoston ja Valtion nuorisoneuvoston yhteistyönä jatkuu. Yhteistyö kohorttitutkijoiden kanssa on myös ollut tiivistä ja jatkunut.

[Väkivallaton lapsuus - toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020-2025](#) (julkaistiin 11/2019). Suunnitelmassa on luvussa 13.4./s. 439-447 prof. Tarja Pösön/TUNI ja Tove Lönnqvistin/Pelastakaa Lapset ry, Päivi Petrelius ja Matti Salminen/THL sekä Niina Väkeväinen/Etelä-Suomen AVI kirjoittama sisältö otsikolla *Lapset kodin ulkopuolisissa lastensuojelun sijoituksissa*, tässä osuudessa on asetettu myös viisi kansallista toimenpidettä.

Tutkimusrakenteet ja rahoitus sekä tutkimukseen perustuva kehittäminen ovat olleet monissa hankkeissa esillä. OT-raportti valmistui: [Lasten, nuorten ja perheiden osaamis- ja tukikeskukset. LAPE-muutosohjelmassa tehdyn valmistelutyön loppuraportti](#). Lasten ja nuorten vaativimpien palvelujen osaamis- ja tukikeskuksia valmisteleva työryhmä perustettiin ja se kytkeytyy sote-maku -uudistukseen sekä OKM/VIP-työhön ja sen toimikausi jatkuu kesään 2020 asti ([Lasten ja nuorten vaativimpien palvelujen osaamis- ja tukikeskuksia valmisteleva työryhmä, STM](#)). Tutkimuksen ja tutkimusperustaisen kehittämisen kannalta valmistelu liittyy lähinnä kahteen asiaan: maakunnalliseen tutkimus-, kehittämis- ja innovaatio (TKI) –toimintaan ja näyttöön perustuvien menetelmien koordinaatioon ja käyttöön juurruttamisen tukeen yhteistyössä ITLAn ja palvelujärjestelmän muiden toimijoiden kanssa. Lastensuojelun tutkimusperustan esillä pitäminen on tärkeää, ettei toiminnan kehittäminen jää näissä rakenteissa marginaaliin.

Sosiaalityön tulevaisuuden visiota kirkastaman asetettu selvityshenkilöryhmä keskittyi aikuisiin ([TIEKARTTA 2030: Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön tulevaisuus selvitys](#)) Se selvitti ansiokkaasti sosiaalityön tutkimus- ja rahoitusrakenteita, ja näistä kuultiin selvityshenkilö Anu Muurin esitys kevään kokouksessa. ([Sosiaalihuollon tutkimuksen ja kehittämisen rakenteet uudistuvassa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmässä: Selvityshenkilöraportti](#)) Kansallinen ryhmä kuuli syksyn kokouksessa STM:stä Juha Luomalan esityksen Sosiaalihuollon kehittämissuunnitelman ja valtion tutkimusrahoituksen laajentamisesta liittyen sosiaalityön tutkimukseen. Tutkimuksen, kehittämisen ja innovaatiotoiminnan teemassa oli vuoden mittaan paljon aktiviteettia. Perustettavaksi ehdotettiin viisi sosiaali- ja terveydenhuollon osaamiskeskusta, jotka vastaavat tutkimus-, koulutus- ja kehittämis-yhteistyön tehtävistä, toiminnan yhteensovittamisesta ja yhteistyöstä toiminta-alueellaan. Tutkimusrahoituksen kasvua odotellaan sosiaalityöhön. Ilmassa oli epävarmuuden ohella paljon selvitystyötä, ehdotuksia ja toimintaa.

Kansainväliset tutkijoiden verkostot ovat vahvistuneet. Moni kansallisen ryhmän jäsen toimii useissa kansainvälisissä tutkimushankkeissa, tieteellisten julkaisujen toimituskunnissa, seuroissa ja tutkijaverkostoissa. Niistä ei ole koottu tietoa eikä tehty yhteenvetoa ryhmän käyttöön.

THL:n lastensuojelututkimuksen näkökulmasta on osallistuttu alan kansainväliseen toimintaan.

Pohjoismaiset jälkihuollon tutkijaverkostot elävät, ja keväällä Helsingin yliopiston kanssa järjestettiin tutkijatapaaminen. Myös pohjoismainen läheisneuvonpidon tutkimus- ja kehittämisverkoston konferenssin plenumiin osallistuttiin syksyllä, ja viestikapula seuraavan konferenssin järjestämiseen tuli Suomelle 2021. Pohjoismainen taiteiden ja terveyden tutkijaverkosto on perustettu. Loppuvuodesta käynnistettiin kansainvälistä lastensuojelun arviointitutkijoiden tapaamista, mutta valmisteltu seminaari siirtyi vuoden 2020 syksyyn koronan takia. Lastensuojelun laitossuojelua koskeva tutkimus kiinnittyi loppuvuodesta pohjoismaiseen markkinoistumista analysoivaan tutkijaryhmään.

Toimintavuonna ei järjestetty monitieteisin lastensuojelututkimuksen päiviä. Sen sijaan THL yhdessä yliopistojen ja muiden yhteistyökumppanien kanssa järjesti kansainvälisen monitieteisen ACE-konferenssin (Adverse Childhood Experiences), jossa tutkimukseen perustuen pohdittiin lapsuuden aikaisten haitallisten kokemusten huomioon ottamista hoidossa ja palveluissa.

Viime vuosina alan tutkimuskeskustelussa on vahvistunut puhe monitieteisyydestä, kompleksisuudesta ja jopa kompleksisuustieteestä, dialogisuudesta, yhteistutkimuudesta, asiakkaan asemasta tutkimuksessa kumppanina objektin sijasta. Juuri nämä teemat korostuivat jo monitieteisen lastensuojelututkimuksen kansallisen ryhmän toimintasuunnitelman tutkimusasetelmassa neljä vuotta sitten. Kansallisella ryhmällä

on aihetta olla tyytyväinen ajan hermolla olemisestaan: Neljä vuotta sitten tehty toimintasuunnitelma on osoittautunut olevan edelleen ajankohtainen, kohdennusta myöten. Näissä asetelmissä myös SITRA organisoii Erätauko –brändin alla laajan toimijajoukon dialogiin lasten ja nuorten marginalisoitumisen kysymyksissä viime vuonna.

Covid19 on avannut rahoituskanavia

Suomen akatemia avasi lisärahoitushaun pandemian vaikutusten arviointiin ja tutkimukseen, ja haku päättyi juuri. Haku avattiin niille hankkeille, jotka ovat jo Suomen Akatemian rahoituksen piirissä.

Lisätietoja hausta: [COVID-19-epidemiaan ja sen vaikutusten hillintään liittyvä temaattinen erityisrahoitus \(Suomen Akatemia\)](#)

STM:n valtakunnallinen ESR hankehaku on avattu 22.4.2020–15.6.2020.

Lisätietoa hausta: [Sosiaali- ja terveysministeriön ESR-hankehaku avautuu \(STM\)](#)

Kootusti hakuja: [Rahoitusmahdollisuuksia koronavirusepidemian myötä sekä päivitettyjä hakuja \(JYU\)](#)

Katse tulevaisuuteen

Syksyn kokoukseen tuotiin ehdotus Monitieteisen lastensuojelututkimuksen kansallisen ryhmän toiminnan jatkoksi. Esillä oli ajatus, että ryhmän toimintaa ei jatketa samanlaisena, vaan uudistettuna. Pohditaan toimintaa osana muotoutumassa olevaa THL:n tutkimusohjelmakokonaisuutta. Tavoitteena on vahvistaa heikoimmassa asemassa olevien lasten perus- ja TSS-oikeuksien toteutumista yhteiskunnassa ja tulevaisuuden sosiaali- ja terveystoimessa. Ryhmän toiminnassa saatuja kokemuksia arvioidaan suhteessa THL:n tutkimusohjelmassa valmistuviin toimintasuunnitelmiin. Ryhmä päätettiin kutsua koolle vielä vuoden 2020 alkupuolella.

Tutkimuksen tulevaisuuden ennustamisen väliin tulevaksi muuttujaksi ilmaantui pandemia. THL:kaan ei ole entisensä pandemian jälkeen, ja uutta laitosta valmistellaan jo. Sinne paikantuu myös THL:n tutkimusohjelma, jota Tuukka Tammi oli esittelemässä syksyn kokouksessa. Ohjelma voi tarjota mahdollisuuden monitieteisen lastensuojelututkimuksen kansallisen yhteistyön ja koordinoinnin jatkumiselle uudistuneessa muodossa horisontaalisena tutkimusverkostona THL:n sisällä. Pääjohtaja näytti vihreää valoa vuoden lopussa ja antoi toimeksiannon selvittää lastensuojelututkimuksen ”huippuyksikön” paikkaa ja pysyvää rakennetta THL:ssä.